Konsument verket • KO

Datum 2023-06-07

Dnr 2023/619

Granskning av marknadsföring och avtalsvillkor hos svenska kryptotillgångsförmedlare

Inledning

Handel med kryptotillgångar[1] är en relativt ny företeelse som lockar allt fler konsumenter, allteftersom samhället digitaliseras. Handeln kan ske på två olika sätt, antingen genom köp av själva kryptotillgången eller genom handel med certifikat som följer kursen hos kryptotillgången. Det finns flera olika förmedlare av både kryptotillgångar och certifikat. Det finns utöver detta ett stort antal oseriösa aktörer som utsätter konsumenter för bedrägerier gällande handel med kryptotillgångar. Inom Konsumentverkets fokusområde ”Investering och pension” utgör kryptotillgångar den finansiella produkt som renderar flest anmälningar. Den absoluta majoriteten av dessa anmälningar rör just bedrägerier. Det går att se en ökande trend under de senaste åren och det är inte orimligt att gissa att denna kan fortsätta att öka framöver. Det kan antas att konsumenter i det nuvarande ekonomiska klimatet, med skenande levnadskostnader och därmed krympande budgetar, i allt större utsträckning eftersöker ”klipp” i form av investeringar som lovar höga, garanterade avkastningar.

Denna promemoria består av två delar. Den första delen syftar till att ge en generell överblick över kryptotillgångar som fenomen och kryptomarknaden i stort, inklusive den kritik som framförs, bland annat gällande den stora mängd bedrägerier som dagligen drabbar konsumenter. Även om rena bedrägerier faller utanför Konsumentverkets tillsynsområde, bedömer verket dem ändå intressanta för att ge en helhetsbild av dagens kryptomarknad och för att kunna fastställa var gränserna för Konsumentverkets tillsyn går.

Den andra delen har som målsättning att kartlägga den svenska kryptomarknaden - vilka aktörer som är aktiva, hur de marknadsför sig och hur deras avtalsvillkor är utformade. Granskningen omfattar enbart svenska

[1] Det mest kända exemplet på en sådan är Bitcoin. Det är vanligt att i dessa sammanhang använda begreppet ”kryptovalutor”, vilket även görs av de flesta aktörer som förmedlar den typen av instrument. Även om Bitcoin och liknande instrument skapades för att fungera som betalningsmedel används de dock av de flesta som en spekulativ tillgång eller värdebevarare. Riksbanken har därför, liksom andra centralbanker, ansett att kryptotillgång är en mer lämplig benämning, varför det begreppet kommer att användas i granskningen, https://www.riksbank.se/sv/betalningar--kontanter/e-krona/skillnad-mellan-e-kronor-och-kryptotillgangar/

Postadress	Fakturaadress	Besöksadress	Telefon/Fax	E-post/webbadress	Bankgiro	Org.nr
Box 48 651 02 Karlstad	FE 64 838 73 Frösön	Tage Erlandergatan 8A	0771-42 33 00 054-19 41 95	konsumentverket@konsumentverket.se www.konsumentverket.se	5050-2806	202100-2064

aktörer som erbjuder handel med kryptotillgångar. Aktörer som handlar med finansiella produkter med kryptotillgångar som underliggande tillgång ingår därmed inte. Den del av granskningen som gäller marknadsföring omfattar respektive bolags webbplatser.
Urvalet har inhämtats från Finansinspektionens företagsregister, där bolag som förmedlar kryptotillgångar faller in under registreringstypen ”förvaltning av eller handel med virtuell valuta”.

Verksamhet enligt ovan är inte tillståndspliktig och Finansinspektionen utövar därmed mycket begränsad tillsyn över bolagen, som enbart är registrerade hos myndigheten (endast gällande penningtvätt).

Kryptotillgångar som finansiell produkt

Vad är kryptotillgångar?

Det finns i dagsläget ingen i lag fastställd definition av vad en kryptotillgång är, men det kan beskrivas som en typ av privat tillgång som främst baseras på kryptografi och teknik för distribuerade liggare (DLT[2]).[3] Det är en form av egendom som är en digital immateriell rättighet eller tillgång som inte har fysisk form och typiskt sett disponeras av den eller de person(er) som förfogar över de s.k. kryptografiska nycklarna.[4] Nycklarna lagras vanligtvis i en s.k. kryptovalutaplånbok, en form av programvara som i sin tur i regel skyddas genom lösenord eller liknande. Dessa nycklar krävs för att det ska gå att genomföra transaktioner.

Vid transaktioner används s.k. ”adresser” som ungefär går att jämföra med bankkonton. Varje adress har en publik och en privat kryptografisk nyckel, vilka används för att disponera saldot på adressen. Bara den som känner till nycklarna till en adress kan disponera saldot.

Vid en transaktion anger sändaren mottagarens adress (som är beräknad utifrån dennes publika nyckel) och summan som ska överföras. Transaktionen signeras med avsändarens privata nyckel och ”ropas ut” i ett nätverk som genom en avancerad algoritm bekräftar att det är en giltig transaktion. När transaktionen bekräftats i ett block låses detta och kan inte ändras. Först när dessa steg gåtts igenom är transaktionen klar och mottagaren får tillgång till överföringen. De tekniska detaljerna kan variera mellan olika kryptotillgångar men principen är densamma.

---

[2] Distributed Ledger Technology (DLT) är ett sätt att spara information genom en distribuerad huvudbok, dvs. en upprepad digital kopia av data som är tillgänglig på flera platser, se Esma, Advice - Initial Coin Offerings and Crypto-Assets, 9 January 2019 | ESMA50-157-1391, s. 8

[3] A a s. 4

[4] Åklagarmyndigheten, ”Kryptovalutor”, rättslig vägledning 2021:11

Kritik mot kryptotillgångar

Kryptotillgångar är ett mycket omdiskuterat, och ofta kritiserat, fenomen. Kritiken rör allt ifrån ett bristande konsumentskydd och miljömässig påverkan till kryptotillgångars användning vid penningtvätt och finansiering av terrorism.

I nuläget omfattas de flesta kryptotillgångar inte av EU:s lagstiftning om finansiella tjänster (med undantag för regler som syftar till att bekämpa penningtvätt och terrorism) och regler om konsumentskydd, investerarskydd och marknadsintegritet saknas därför.[5]

Bristande konsumentskydd

Såväl Finansinspektionen som EU:s finansiella tillsynsmyndigheter har varnat för riskerna som konsumenter som investerar i kryptotillgångar exponeras för.[6] Det påtalas att kryptotillgångar är extremt volatila och att det därmed finns risk att alla pengar som investeras på kort tid kan gå förlorade. Kryptotillgångar är dessutom svåra eller omöjliga att värdera på ett tillförlitligt sätt. Eftersom den absoluta majoriteten av dagens tillgängliga kryptotillgångar heller inte omfattas av någon befintlig lagstiftning står konsumenten i regel skyddslös.

Det pågår i dagsläget en omfattande och ofta aggressiv marknadsföring av investering i kryptotillgångar, där aktörer sprider vilseledande eller rent felaktig information om garanterade höga avkastningar, där de extremt höga riskerna utelämnas. Ofta rör det sig om rena bedrägerier, där konsumenten efter att ha investerat medel sedan aldrig ser dem igen. Konsumenter påminns om att erbjudanden som verkar för bra för att vara sanna också oftast är det.

Av samtliga anmälningar som inkom till Konsumentverket år 2022 under fokusområdet Investering och pension rörde en tredjedel av dessa kryptotillgångar. Övriga anmälningar utgörs av en stor variation av klagomål, varför just kryptotillgångar sticker ut som det absolut största konsumentproblemet inom området. Av anmälningarna angående kryptotillgångar rör någon enstaka svenska kryptoförmedlare, återstående avser antingen okända eller oseriösa näringsidkare/rena bedragare, där bolaget (om det går att identifiera) i regel befinner sig i tredje land.[7]

De flesta anmälningar innehåller flera gemensamma nämnare. Ofta har konsumenten sett en annons på sociala medier som utlovar hög avkastning på en investering, inte sällan figurerar en känd person i denna. Annonsen kan leda

[5] Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om marknader för kryptotillgångar och om ändring av direktiv (EU) 2019/1937, s. 1-2

[6] Se t.ex. https://fi.se/sv/publicerat/nyheter/2022/europeiska-tillsynsmyndigheter-varnar-for-kryptotillgangar/ och https://www.eba.europa.eu/eu-financial-regulators-warn-consumers-risks-crypto-assets

[7] Tredje land avser ett land utanför EU/EES. Detta har betydelse eftersom Konsumentverket har begränsade till inga möjligheter att utöva effektiv tillsyn mot sådana aktörer, se mer under rubriken ”Konsumentverkets arbete med frågor om kryptotillgångar”

till en artikel som ser ut att komma från någon känd svensk dagstidning. Där berättar kändisen om en ny extremt högavkastande investeringstyp som staten och bankerna är livrädda att konsumenter ska få reda på (det finns givetvis även andra typer av marknadsföring när man väl har klickat sig vidare från en annons). Det finns dock i stort sett alltid ett kontaktformulär att fylla i och när detta är gjort blir konsumenten kontaktad av någon som påstår sig vara från det marknadsförda bolaget. Konsumenten uppmanas att börja med att investera en summa (oftast rör det sig om 250 euro eller dollar). Efter att detta gjorts fortsätter bolaget att ringa eller på andra sätt kontakta konsumenten, för att pressa denne att investera mer pengar. Ofta hotar bolagets kontakt med att alla investerade pengar kommer att gå förlorade om konsumenten inte investerar ytterligare pengar. Kontakterna sker ofta på ett trakasserande sätt, där en konsument kan bli uppringd flera gånger dagligen under en längre tid. Om konsumenten blockerar numret kontaktas de via andra nummer i stället. I de fall konsumenten inte är intresserad av att investera alls alternativt inte vill investera mer pengar än denne redan gjort, godtas detta i regel inte utan bolagen fortsätter att kontakta dem. Det förekommer även att konsumenter får motta regelrätta hot för att förmå dem att investera mer pengar.

Miljömässig påverkan

Vad gäller den miljömässiga påverkan rör kritiken bland annat den mycket höga elanvändning, de stora koldioxidutsläpp och det omfattande elavfall som utvinnandet av vissa kryptotillgångar orsakar. I början av september 2022 gjordes exempelvis en bedömning av den största kryptotillgången, Bitcoins, årliga elanvändning. Den uppgick till ett spann om 95 och 131 TWh.[8] Det kan jämföras med hela Sveriges förbrukning för år 2020, vilken uppgick till 136 TWh el. Anledningen till den höga elförbrukningen beror på användandet av en metod som kallas ”proof-of-work”, där de som vill utvinna tillgångar tävlar i att lösa en krypteringsuppgift. Den som vinner får nya kryptotillgångar som pris. Uppgiften löses genom att datorer får gissa sig fram genom upprepade programkörningar. Eftersom många datorer jobbar med detta samtidigt blir elförbrukningen hög.

Majoriteten av de största kryptoaktörerna använder sig av denna metod, vilken också är den mest energislukande typen. (Det finns dock flera alternativa metoder som ger väsentligt lägre energiförbrukning. En av dessa kallas ”proof of stake”, där en enskild aktör åt gången genomför den datorberäkning som krävs medan resterande aktörer bara verifierar att beräkningen blev korrekt. Metoden förbrukar 99,5 % mindre energi än proof of work).

Vid användning av metoden proof of work ökar antalet som vill tävla i att lösa krypteringsuppgiften (vilket i sin tur ökar svårighetsgraden) i takt med att värdet på kryptotillgångar stiger. Det gör att datorernas energiförbrukning ökar

[8] https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/klimatomstallningen/omraden/klimatet-och-finanssektorn/kryptotillgangar-paverkar-klimatomstallningen

och leder till stora koldioxidutsläpp. Den ökade energiförbrukningen är linjär med värdet på kryptotillgången.

År 2020 gjordes en studie som beräknade att aktörerna i Bitcoin-nätverket använde 29 % förnyelsebar el och att resten kom från kol, naturgas, olja och kärnkraft.

För att åtgärda det stora klimatavtryck som kryptoproducenterna orsakar är det flera av dem som vill använda sig av förnybar energi i stället för fossilbaserad. Många riktar då in sig på Norden, bland annat på grund av den förmånliga beskattningen samt goda tillgången på förnybar energi. Att använda svensk förnybar energi för att utvinna kryptotillgångar riskerar att leda till att elen inte räcker till avgörande klimatomställningar som är en förutsättning för att Sverige ska kunna leva upp till Parisavtalet och nå klimatmålen.

Penningtvätt och finansiering av terrorism

Kryptotillgångar är även något som utnyttjas för att hantera brottsvinster, tvätta pengar och finansiera terrorism och det finns en koppling till miljöer inom organiserad brottslighet, något som avhandlas i en relativt nyutkommen rapport från Polismyndigheten.[9] Det är enligt Polismyndigheten sannolikt att de verktyg och metoder som skapas och förfinas för att dölja finansiella spår inom krypto kommer att anammas av kriminella miljöer och med anledning av detta förväntas att de kriminella upplägen förändras.

Det är bekräftat att det i Sverige finns ett betydande antal personer som ägnar sig åt illegal växling av kryptotillgångar vilket möjliggör för kriminella aktörer och nätverk att verka. Sådana personer betraktas som kritiska kompentenser för övriga kriminella miljöer och efterfrågan på sådana personer kommer troligen att öka i takt med att specialiserad kompetens behövs.

Det är enligt Polismyndigheten även troligt att penningtvätt och finansiering av terrorism med hjälp av kryptotillgångar kommer att fortsätta att öka och följa den allmänna trenden inom området.

Åtgärder för att bekämpa problemen

Ny lagstiftning

Som tidigare nämnts omfattas i nuläget de flesta kryptotillgångar inte av EU:s lagstiftning om finansiella tjänster (med undantag för regler som syftar till att bekämpa penningtvätt och terrorism) och regler om konsumentskydd, investerarskydd och marknadsintegritet saknas därför.[10] Detta är en av anledningarna till att arbete nu pågår på EU-nivå för att utarbeta ett ramregelverk för marknader för kryptotillgångar och teknik för distribuerade

[9] PMY Rapport, Polismyndigheten, Nationella operativa avdelningen, november 2022, ”Penningtvätt och finansiering av terrorism med kryptovalutor”
[10] Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om marknader för kryptotillgångar och om ändring av direktiv (EU) 2019/1937, s. 1-2

liggare (s.k. DLT)[11] Det rör sig om såväl nya rättsakter som justering av befintliga, bland annat gällande en ny pilotordning för ”DLT-marknadsstrukturer” och revidering av den befintliga definitionen av ”finansiella instrument” enligt det s.k. MiFID II-regelverket, för att denna definition även ska omfatta finansiella instrument baserade på DLT.[12]

Den största delen av det nya ramverket är förslaget om den s.k. MiCA-förordningen.[13] Den syftar till att fastställa enhetliga regler kring:

- krav på transparens och offentliggörande avseende emission och upptagande av kryptotillgångar till handel.
- auktorisation och tillsyn av leverantörer av kryptotillgångstjänster, emittenter av tillgångsanknuten token och emittenter av e-pengartoken.
- drift, organisation och styrning av emittenter av tillgångsanknuten token, emittenter av e-pengartoken och leverantörer av kryptotillgångstjänster.
- regler för konsumentskydd avseende emission, handel med, utbyte och förvaring av kryptotillgångar. [14]
- åtgärder för att förhindra marknadsmissbruk i syfte att säkerställa integriteten på marknader för kryptotillgångar.

Förslaget till MiCA-förordningen innehåller även en definition av vad som avses med en kryptotillgång samt varianter på kryptotillgångar:

Artikel 3
Definitioner:
(2) *kryptotillgång*: en digital återgivning av värde eller rättigheter som kan överföras och lagras elektroniskt med hjälp av teknik för distribuerad liggare eller liknande teknik.
(3) *kryptotillgång knuten till värdet på en eller flera underliggande tillgångar* eller *tillgångsanknuten token*: en typ av kryptotillgång som avser att upprätthålla ett stabilt värde genom att hänvisa till värdet på flera fiatvalutor som är lagliga betalningsmedel, till värdet på en eller flera råvaror eller en eller flera kryptotillgångar, eller till värdet på en kombination av sådana tillgångar.
(4) *e-pengartoken*: en typ av kryptotillgång vars huvudsakliga syfte är att användas som ett bytesmedel och som avser att upprätthålla ett stabilt värde genom att hänföra till värdet på en fiatvaluta som är lagligt betalningsmedel.

[11] Teknik för distribuerade liggare eller DLT definieras som ”en teknik som möjliggör drift och användning av distribuerade liggare”, enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2022/858 av den 30 maj 2022 om en pilotordning för marknadsinfrastrukturer som baseras på teknik för distribuerade liggare och om ändring av förordningarna (EU) nr 600/2014 och (EU) nr 909/2014 samt direktiv 2014/65/EU
[12] Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/65/EU av den 15 maj 2014 om marknader för finansiella instrument och om ändring av direktiv 2002/92/EG och av direktiv 2011/61/EU
[13] Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om marknader för kryptotillgångar och om ändring av direktiv (EU) 2019/1937
[14] Förslag till MiCA-förordningen, artikel 1

(5) *nyttotoken*: en typ av kryptotillgång som är avsedd att tillhandahålla digital åtkomst till en vara eller tjänst, är tillgänglig på DLT, och endast godtas av emittenten av denna token.

Konsumentverkets arbete med frågor om kryptotillgångar
Generellt sett omfattar Konsumentverkets tillsynsansvar bolags marknadsföring och avtalsvillkor. Marknadsföring av rena bedrägerier faller dock utanför verkets ansvarsområde, då det i dessa fall rör sig om brottslig verksamhet. Detta gör att majoriteten av de anmälningar som Konsumentverket mottar avseende handel med kryptotillgångar dessvärre är av sådan art att verket inte har någon möjlighet att agera. Konsumentverket har dock ett nära samarbete med Finansinspektionen, vilka löpande får ta del av de anmälningar som inkommit till verket, eftersom de har möjlighet att publicera oseriösa aktörer på sin varningslista.

Konsumentverket har möjlighet att öppna tillsynsärenden mot alla aktörer som vänder sig till svenska konsumenter, oavsett bolagets hemvist. Verkan av ett sådant tillsynsärende kan dock variera beroende på var bolaget har sitt säte. För det fall ett tillsynsärende mot ett svenskt bolag öppnas och bolaget inte vill rätta de brister som Konsumentverket uppmärksammat finns det möjlighet för verket att överlämna ärendet till KO för rättsliga åtgärder.

När det gäller bolag inom EU kan verket välja att antingen öppna ett tillsynsärende och utgå ifrån att bolaget rättar de brister som påpekats, eller så kan ärendet skickas till det land där bolaget har hemvist, med uppmaning om att medlemslandet ska agera mot bolaget.
Vad gäller bolag som är verksamma i ett tredjeland har Konsumentverket begränsade till inga möjligheter att kunna få ett potentiellt föreläggande eller domslut verkställt.
Den absoluta majoriteten av de anmälningar som Konsumentverket får in rör antingen potentiella bedrägerier eller oseriösa aktörer, där bolaget antingen är okänt eller beläget i tredjeland, vilket gör det svårt för verket att med de tillsynsmöjligheter som finns att tillgå bidra till att lösa eller åtminstone minska de konsumentproblem som finns på marknaden.

Mot bakgrund av dessa förutsättningar har granskningen nedan fokuserat på svenska aktörer.

Granskning av svenska kryptoförmedlare

Tillämpliga regler

Marknadsföringslagen (2008:486, MFL)

Regler om marknadsföring återfinns i första hand i marknadsföringslagen (2008:486, MFL). Med marknadsföring avses alla sådana åtgärder i näringsverksamhet som är ägnade att främja avsättningen av och tillgången till produkter.

Enligt 10 § MFL får en näringsidkare i marknadsföring inte använda sig av felaktiga påståenden eller andra framställningar som är vilseledande i fråga om näringsidkarens egen eller någon annans näringsverksamhet. Av 10 § tredje stycket MFL följer att marknadsföringen är vilseledande om näringsidkaren utelämnar väsentlig information i marknadsföringen av sin egen eller någon annans näringsverksamhet. Med vilseledande utelämnande avses även sådana fall när den väsentliga informationen ges på ett oklart, obegripligt, tvetydigt eller annat olämpligt sätt.

Enligt 8 § MFL är marknadsföring som är vilseledande enligt 10 § MFL att anse som otillbörlig om den påverkar eller sannolikt påverkar mottagarens förmåga att fatta ett välgrundat affärsbeslut. Vid bedömning av om marknadsföring ska anses vara otillbörlig ska varje reklamenhet bedömas var för sig (se exempelvis Marknadsdomstolens (MD:s) dom 1988:23 och MD 2009:29).

En näringsidkare vars marknadsföring är otillbörlig får, enligt 23 § MFL, förbjudas att fortsätta med denna eller liknande åtgärd. En näringsidkare som i sin marknadsföring låter bli att lämna väsentlig information får, enligt 24 § MFL, åläggas att lämna sådan information. Ett förbud enligt 23 § eller ett åläggande enligt 24 § ska som huvudregel, enligt 26 § MFL, förenas med vite.

Prisinformationslagen (2004:347, PIL)

Enligt 6 § PIL ska prisinformation lämnas när en näringsidkare tillhandahåller bestämda produkter[15].

7 § PIL stadgar bland annat att prisinformation för varor skall lämnas genom uppgift om varans pris och jämförpris (1 st).
För andra produkter än varor skall prisinformation lämnas genom uppgift om produktens pris (2 st).
I de fall priset för en produkt inte kan anges, skall näringsidkaren istället lämna prisinformation genom att ange grunderna för hur priset bestäms (3 st).

Enligt 10 § PIL ska prisinformationen vara korrekt och tydlig. Om det kan tillkomma avgifter och andra kostnader, skall detta anges särskilt (1 st).

[15] Produkt = vara, tjänst eller annan nyttighet, dock inte fast egendom och arbetstillfälle (2 § PIL)

Prisinformationen ska lämnas skriftligen, om konsumenten inte kan få informationen på något annat likvärdigt sätt (2 st).
Prisinformationen skall lämnas på ett sådant sätt att det framgår klart för konsumenten vilken produkt informationen avser (3 st).

Av 12 § PIL framgår att om en näringsidkare inte lämnar prisinformation enligt denna lag ska marknadsföringslagen tillämpas. Prisinformation ska anses vara väsentlig enligt 10 § 3 st MFL.

Lag (1994:1512) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden, (AVLK)

Enligt 3 § AVLK kan Patent och marknadsdomstolen (PMD) pröva om ett avtalsvillkor, som näringsidkare använder när de erbjuder varor, tjänster eller andra nyttigheter till konsumenter, med hänsyn till pris och övriga omständigheter är oskäligt mot konsumenten. Om så är fallet, får PMD förbjuda näringsidkaren att i framtiden i liknande fall använda samma eller väsentligen samma villkor, om förbudet är påkallat från allmän synpunkt eller annars ligger i konsumenternas eller konkurrenternas intresse.

Den marknadsrättsliga bedömningen enligt AVLK ska inriktas på om ett villkor typiskt sett är oskäligt mot konsumenten. Huruvida ett avtalsvillkor är att anse som oskäligt ska avgöras på grundval av en samlad bedömning av parternas rättigheter och skyldigheter och oskälighetsgrunderna kan delas in i tre huvudgrupper[16]:

- Avtalsvillkor som strider mot tvingande lagstiftning eller allmänna rättsprinciper.
- Avtalsvillkor som strider mot dispositiv rätt och leder till en så stor nackdel för konsumenten att det inte blir någon rimlig balans mellan näringsidkarens och konsumentens rättigheter.
- Avtalsvillkor som är så vilseledande eller oklart presenterade att konsumenten vilseleds om dess innebörd eller om sina rättigheter.

Vid prövningen av avtalsvillkorets skälighet ska givetvis beaktas vilken typ av varor eller tjänster som avtalet rör.[17]

Genom AVLK har rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal (direktivet om oskäliga avtalsvillkor) införlivats med svensk rätt. I artikel 3.3 i direktivet hänvisas till en vägledande, inte uttömmande, lista på villkor i direktivets bilaga som kan anses oskäliga.[18] Enligt förarbetena till AVLK är villkoren i listan typiskt sett att anse som oskäliga enligt AVLK när de förekommer i standardavtal gentemot konsument.

[16] Prop 1994/95:17 s. 64.f
[17] Se a. prop. s. 40
[18] Den s.k. ”grå listan”

Villkoren ska bedömas efter sin lydelse och innebörd. Att villkoren i praktiken kan ha tillämpats på ett sätt som avviker från denna saknar betydelse för prövningen av deras skälighet. Inte heller utgör förhållandet att ett påtalat villkor upphört att tillämpas något hinder mot prövning av dess skälighet.[19] Ett förbud ska förenas med vite, om det inte finns särskilda skäl som gör det obehövligt.

Även Konsumentombudsmannen har i vissa fall möjlighet att besluta om ett förbudsföreläggande enligt 7 § AVLK.

Genomsnittskonsumenten och affärsbeslut

Vid bedömningen av om en marknadsföringsåtgärd ska anses otillbörlig tas utgångspunkt i hur den uppfattas av en s.k. genomsnittskonsument. Med detta menas en representativ konsument i den målgrupp marknadsföringen riktas mot. Begreppet har framtagits genom EU-domstolens praxis och definieras som en ”normalt informerad samt skäligen uppmärksam och upplyst person”.

Vid bedömning av om en marknadsföringsåtgärd ska anses otillbörlig ska utgångspunkt tas i huruvida marknadsföringen utformats på ett sådant sätt att den påverkar eller sannolikt påverkar (genomsnitts)konsumentens förmåga att fatta ett välgrundat affärsbeslut. Begreppet ”affärsbeslut” definieras i 3 § MFL som ”ett beslut som fattas av en konsument eller en näringsidkare om huruvida, hur och under vilka förutsättningar en produkt ska köpas, om hela eller delar av köpesumman ska betalas, om produkten ska behållas eller överlåtas, eller om en avtalsenlig rättighet i samband med produkten ska utnyttjas, oavsett om konsumenten eller näringsidkaren beslutar att handla eller att avstå från att handla”.

Begreppet affärsbeslut ska ges en vidsträckt definition och inte endast avse beslutet att köpa eller inte köpa en produkt. Detta har konstaterats i praxis från EU-domstolen.[20] Detsamma gäller enligt nationell praxis, exempelvis MD 2010:8 och 2013:4. I definitionen inbegrips alltså såväl information under och efter ett köp samt andra beslut som innebär att en konsument bestämmer sig för att vidta ytterligare åtgärder med anledning av ett reklammeddelande. Det kan t.ex. vara att besöka en butik eller webbplats för att inhämta mer information. I MD 2016:4 ansågs ett affärsbeslut innebära att besöka en webbplats för att få mer information om produkten i fråga.

Resultat av granskningen

Som tidigare nämnts består urvalet till granskningen av de bolag som hos Finansinspektionen ingår under registreringskoden ”förvaltning av eller handel med virtuell valuta”. Vid upprättandet av denna granskning uppgår antalet aktörer till tio st.

---

[19] se bl.a. MD 2009:21 och MD 1974:22

[20] Se exempelvis EU-domstolens dom av den 19 december 2013, Trento Sviluppo, C-281/12, EU:C:2013:859.

Efter att ha undersökt samtliga bolag har Konsumentverket begränsat granskningen till att omfatta sex av dessa. De aktörer som uteslutits har antingen, såvitt Konsumentverket kunnat se, ingen aktiv verksamhet, alternativt bedriver sådan typ av verksamhet som inte faller inom granskningens avgränsning.
De bolag som ingått i granskningen är:

Binance Nordics AB
Bitpanda GmbH Swedish Filial
Goobit AB
Trijo
Quickbit EU AB
Safello AB

Nedan följer ett urval av marknadsföringspåståenden samt avtalsvillkor som Konsumentverket uppmärksammat i samband med granskningen. Verket vill poängtera att dessa enbart är exempel och det rör sig alltså inte om en uttömmande lista. Det förekommer ett antal ytterligare marknadsförings-påståenden samt avtalsvillkor med liknande innehåll eller utformning, vilka inte tas upp här. Detta utesluter dock inte att de kan vara vilseledande eller oskäliga. Påståenden med liknande utformning och innebörd som de som exemplifieras nedan ska bedömas på samma sätt som framgår av den rättsliga bedömningen. Att Konsumentverket i granskningen valt att fokusera på vissa delar av avtalsvillkoren innebär heller inte att övriga delar är utan anmärkning utan enbart att Konsumentverket inte har gjort någon översyn av dem i denna granskning.

Marknadsföring

Påståenden om enkelhet/säkerhet/snabbhet/trygghet

Majoriteten av bolagen använder säljargument som avser en eller flera av de delar som omfattas av rubriken. Exempel på sådana påståenden är:

"Snabbast i Sverige - Få din kryptovaluta på 25 minuter"

"Skapa ett [Bolagets namn]-konto på bara 60 sekunder"

"[Bolagets namn] är det enklaste och smidigaste sättet att som svensk köpa och sälja kryptovalutor".

” [Bolagets namn] - Enkelt och säkert. Sök efter populära coin och börja tjäna”,

" [Bolagets namn], en snabb och säker växlingstjänst",

"Enkelt och snabbt - betala din order enkelt och snabbt"

"Ett säkert val – [Bolagets namn] värderar och prioriterar din säkerhet. Med vår välutvecklade IT-säkerhet är du i trygga händer"

"Sedan 2018 har [Bolagets namn] hjälpt svenskar att köpa Bitcoin snabbt, enkelt och tryggt".

"Vår ambition är att göra handel med Bitcoin tryggt och tillgängligt för alla svenskar. Detta gör vi genom att alltid sträva efter att ha bäst support och snabb leverans. Vi skickar alltid din transaktion inom 60 min och behöver du hjälp så svarar vi alltid samma dag."

Påståenden om avgifter

Vad gäller marknadsföring innehållande positiva påståenden om avgifter är sådana inte lika frekvent förekommande som marknadsföring innehållande påståenden enligt föregående kategori. Konsumentverket har dock uppmärksammat exempel enligt nedan:

”0,1 % avgift, marknadens lägsta avgifter”

”Hos [Bolagets namn] får du Sveriges lägsta avgifter och går från registrering till bitcoin i plånboken på under 60 sekunder"

Värdeomdömen om bolagets verksamhet och kundnöjdhet

Vad gäller värdeomdömen om bolagens verksamhet och/eller kundnöjdhet kan Konsumentverket konstatera att även sådan typ av marknadsföring förekommer hos majoriteten av de granskade bolagen. Uppmärksammade exempel på detta är:

"Trusted, 3,5+ million happy users. Excellent Trustpilot rating",

"Världens ledande ekosystem för blockkedja med en produktsvit som innehåller det största digitala tillgångsutbytet",

"Vår plattform är betrodd av miljontals över hela världen och har en oöverträffad portfölj av finansiella produkterbjudanden"

"... och [Bolagets namn] är Sveriges ledande och mest etablerade kryptomäklare"

"Vi är stolta att kunna erbjuda en gedigen plattform, branschens bästa regelefterlevnad och ett fantastiskt team med en sann passion för krypto och kunskap i världsklass."

Registrering hos Finansinspektionen

Flera av de granskade aktörerna framhäver i sin marknadsföring det faktum att de är registrerade hos Finansinspektionen. Exempel på detta är:

"GODKÄNDA" (med en grön bock bakom) – [Bolagets namn] är registrerade hos Finansinspektionen",
"(En emoji som visar tummen upp) Registrerade hos Finansinspektionen - Vi vill göra handel med kryptovaluta lika vanligt som att investera i aktier och jobbar därför tillsammans med myndigheter och ledande aktörer för att skapa en trygg handel",

"När du använder [Bolagets namn]:s växlingstjänst kan du känna dig trygg i att du gör affärer med ett svenskt företag registrerat hos Finansinspektionen sedan 2018. Det innebär att vi uppfyller Finansinspektionens krav och vidtar åtgärder som skyddar dig som kund",

”Godkända av Finansinspektionen"

Bedömning av marknadsföringen

Som nämnts under ”Tillämpliga regler” innehåller MFL ett generellt vederhäftighetskrav. Det är näringsidkaren som ska bevisa att påståendena i marknadsföringen är korrekta. Näringsidkaren måste alltså övertygande kunna styrka dem. Kravet på bevisning avser både det som sägs om egna och om konkurrerande produkter, vilket har särskild betydelse vid jämförelser. Det är inte bara uppgifter i klartext som ska beläggas, utan även underförstådda eller indirekta påståenden som genomsnittskonsumenten kan uppfatta.

Ett marknadsföringspåstående behöver alltså inte vara felaktigt för att anses ovederhäftigt, det räcker att näringsidkaren inte kan presentera tillfredsställande bevisning. Lagen riktar sig mot varje marknadsföringsåtgärd som kan vilseleda mottagaren på ett sätt som är ägnat att påverka dennes förmåga att fatta ett välgrundat affärsbeslut.

Positivt värdeladdade marknadsföringspåståenden

Konsumentverket har redogjort för ett antal uppmärksammade marknads-föringspåståenden, vilka samtliga är positivt värdeladdade. De avser alltifrån snabbhet och trygghet till nöjda användare. Alla dessa påstående är svepande och allmänt hållna och inget av dem underbyggs med fakta som styrker att det skulle vara korrekt. För det fall bolagen inte kan tillhandahålla information som styrker påståendenas riktighet gör Konsumentverket bedömningen att exemplen och marknadsföring av liknande innebörd är vilseledande enligt 10 § MFL. Då påståendena kan anses påverka eller sannolikt påverka en konsuments förmåga att fatta ett välgrundat affärsbeslut är marknadsföringen även att anse som otillbörlig enligt 8 § MFL.

Flera av de påståenden som återgivits under ”Resultat av granskningen” avser bolagens ställning på marknaden och är relativt lika, trots att det rör sig om olika bolag som står bakom påståendena. Exempelvis är det två aktörer som båda hävdar sig ha Sveriges/marknadens lägsta avgifter. Detsamma gäller påståenden om att vara en ledande aktör (”Världens ledande ekosystem för blockkedja…” kontra ”… och [Bolagets namn] är Sveriges ledande och mest etablerade kryptomäklare”) eller att ha det största utbudet (”…med en produktsvit som innehåller det största digitala tillgångsutbytet” kontra ”… har en oöverträffad portfölj av finansiella produkterbjudanden).
Förutom att det inte är möjligt för flera bolag att samtidigt ha marknadens lägsta avgifter eller det största utbudet finns det inte heller i dessa fall någon information som styrker att påståendena är korrekta avseende någondera part, varför Konsumentverket bedömer marknadsföringen vara vilseledande enligt 10 § MFL. Påståendena kan påverka eller sannolikt påverka en konsuments förmåga att fatta ett välgrundat affärsbeslut och är därmed även att anses som otillbörliga enligt 8 § MFL.

Framhävande av registrering hos Finansinspektionen

Bolag som förekommer i Finansinspektionens företagsregister kan antingen stå under Finansinspektionens tillsyn eller enbart vara registrerade.[21] Att vara en tillståndspliktig verksamhet medför en mer omfattande kontroll och övervakning från Finansinspektionens sida än om det rör sig om ett registrerat bolag.

Enligt Konsumentverkets mening kan vare sig att stå under tillsyn hos Finansinspektionen eller att vara registrerade hos dem likställas med att vara ”godkända” av myndigheten, eller att registreringen gör handeln trygg. Det finns ingenting som säger att en verksamhet inte kan vara bristfällig även om ett bolag vid ett tidigare tillfälle fått ett tillstånd eller registrerats. Eftersom bolag som enbart är registrerade inte står under Finansinspektionens tillsyn får det dessutom antas att myndighetens insyn i och kontroll av bolagets verksamhet är mer begränsad i sådana bolag än hos bolag som står under tillsyn, vilket gör påståendet än mer problematiskt (verket vill dock poängtera att sådana påståenden inte anses lämpliga om det skulle gällt en tillståndspliktig verksamhet heller).

Konsumentverket bedömer därmed att marknadsföringspåståenden som ger konsumenten intrycket att ett bolags registrering hos Finansinspektionen utgör ett godkännande från myndigheten, är en kvalitetsstämpel och/eller gör investeringar hos bolaget trygga utgör vilseledande marknadsföring enligt 10 § MFL. Påståendena kan påverka eller sannolikt påverka en konsuments förmåga att fatta ett välgrundat affärsbeslut och är därmed även att anses som otillbörliga enligt 8 § MFL.

[21] https://fi.se/sv/vara-register/foretagsregistret/tillstand-av-fi-eller-enbart-registrering/

Övriga kommentarer avseende den granskade marknadsföringen

Verket har uppmärksammat att ett bolag informerar om att tidigare avkastning inte är någon garanti för framtida avkastning när det gäller investering i kryptotillgångar. Detta är enligt Konsumentverkets mening mycket positivt. Eftersom kryptotillgångar ännu inte faller in under definitionen av ett finansiellt instrument och därmed inte omfattas av de investerarskyddande regler (till exempel information om de risker som föreligger med att investera) som gäller för sådana, kan ett sådant krav i nuläget inte ställas. Verket välkomnar dock att bolag som förmedlar kryptotillgångar även informerar om att det är en mycket riskfylld produkt. Det ideala skulle vara att sådan information, precis som vad gäller andra finansiella instrument, ges en framträdande placering, i direkt anslutning till marknadsföringen av kryptotillgången. I ett sådant önskvärt scenario skulle riskinformation anges i varje reklamenhet, eftersom dessa alltid ska bedömas separat.

Angivande av information om avgifter

Granskningens fokus vad gäller prisinformation har varit de eventuella avgifter/kostnader som tas ut av kryptoförmedlarna och hur denna information i så fall anges. Konsumentverket kan efter genomgång av bolagens webbplatser konstatera att detta varierar. Flera bolag har placerat informationen under en klickbar länk benämnd ”avgifter”, vilken återfinns längst ner på webbsidan där köp av kryptotillgångar kan genomföras. En aktör har placerat informationen i sina ”frågor och svar” samt i ett dokument benämnt ”Pricing and fees”, vilket ligger under rubriken ”Terms and policies” längst ner på webbsidan. Ett bolag saknar helt information om avgifter och förklarar i sina ”frågor och svar” att detta beror på att det görs ett påslag bestående av en ”vinstmarginal”, vilken varierar beroende på vilken av bolagens tjänster som konsumenten använder.

Som nämnts under avsnittet ”rättslig reglering” ska information om en produkts pris anges på ett korrekt och tydligt sätt, inklusive eventuella tillkommande avgifter och andra kostnader. Informationen betraktas som väsentlig i MFL:s mening. Om prisinformation saknas eller anges på ett oklart, obegripligt, tvetydigt eller annat olämpligt sätt utgör detta ett vilseledande utlämnande enligt 10 § 3 st. MFL. Att ha tagit del av denna information är även en förutsättning för att konsumenten ska kunna fatta ett välgrundat affärsbeslut och om detta inte säkerställs ska marknadsföringen därmed ses som otillbörlig enligt 8 § MFL.

För att marknadsföringen och informationen om avgifter inte ska betraktas som vilseledande och otillbörlig bör informationen enligt verkets mening placeras i direkt anslutning till marknadsföringen, detta för att säkerställa att konsumenten tar del av den och kan bilda sig en uppfattning om tjänstens pris. Med ”i direkt anslutning till marknadsföringen” avses i detta fall en placering i omedelbar närhet till den tjänst som marknadsförs. Att en konsument ska behöva scrolla på webbsidan eller aktivt klicka sig vidare till en annan webbsida för att ta del av informationen kan enligt verkets mening inte anses godtagbart.

Avtalsvillkor

Jurisdiktion

Ett bolag specificerar i sina avtalsvillkor att två andra länders domstolar ska vara behöriga vid tvister. Enligt den så kallade Bryssel I förordningen[22] artikel 18 punkt 1 får konsumenten väcka talan mot den andra avtalsparten antingen vid domstolarna i den medlemsstat där denne har hemvist, eller, oberoende var den andra parten har hemvist, vid domstolen för den ort där konsumenten har hemvist. Vidare får enligt artikel 18 punkt 2 talan mot en konsument av den andra avtalsparten väckas endast vid domstolarna i den medlemsstat där konsumenten har hemvist. Konsumentverket bedömer att det därmed strider mot tvingande lagstiftning att avtala om att annan domstol än svensk ska vara behörig för tvister och sådana avtalsvillkor är därmed att anse som oskäliga enligt 3 § AVLK.

Skiljeförfarande

Konsumentverket har i granskningen uppmärksammat att det finns bolag som anger att klagomålsprocesser ska lösas genom skiljeförfaranden. I ett av avtalen finns även en tydlig process som konsumenten måste följa för att framföra klagomål där det bland annat framgår att konsumenten inte får använda något av konversationen mellan bolaget och konsumenten som bevis i en framtida legal process. Konsumentverket bedömer att sådana villkor är oskäliga enligt punkt 1 q) i den s.k. ”grå listan”. Av punkten framgår att avtalsvillkor vars mål är att upphäva eller inskränka konsumenters rätt att gå till domstol eller vidta andra rättsliga åtgärder, särskilt genom att kräva att konsumenten för tvister enbart till skiljeförfarande som inte är reglerat i lag samt genom att orättmätigt inskränka konsumentens tillgång till bevismedel typiskt sett ska anses oskäliga när de ingår i konsumentavtal.

Grupptalan

Ett par bolag anger i sina avtalsvillkor att konsumenten genom godkännande av villkoren avsäger sig sin rätt till grupptalan. Enligt 4 § lag (2002:599) om grupprättegång får en enskild grupptalan väckas av en fysisk eller juridisk person som själv har ett anspråk som omfattas av talan. Med anledning av detta bedömer Konsumentverket att villkor som begränsar konsumenters rätt till grupptalan är strider mot tvingande lagstiftning och därmed är oskäliga enligt 3 § AVLK.

Krav på skriftlig uppsägning

Flera bolag anger i sina avtalsvillkor att konsumenten för att kunna säga upp sitt konto ska inkomma med en skriftlig uppsägning. Ett sådant formkrav är att anse som oskäligt enligt 3 § AVLK. Detta har fastställts i praxis.[23]

---

[22] Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1215/2012 av den 12 december 2012 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område
[23] Se t.ex. MD 2002:23, MD 2005:10, MD 2005:23 och MD 2015:3

Meddelande om ändring av avtalsvillkor

Ett flertal av bolagen som ingått i granskningen har avtalsvillkor som förbehåller bolagen rätten att när som helst, efter eget godtycke, ändra villkoren utan skyldighet att meddela kunden om förändringarna. Det åläggs kunden att ansvara för att hålla sig uppdaterad om de eventuella villkorsförändringarna genom att löpande kontrollera villkoren på webbplatsen. Vissa bolag anger att kunden godkänner förändringarna om denne fortsätter att använda sig av tjänsterna efter att villkoren uppdateras. Andra anger att villkoren omedelbart träder i kraft efter att de publicerats på webbplatsen. Det förekommer även att bolag anger att kunden ska underrättas om en villkorsändring 30 dagar innan den träder i kraft och ska ha rätt att säga upp avtalet innan ändringarna träder i kraft. Underrättelsen består dock enligt bolaget av att ändringen publiceras på bolagets webbplats. Någon individuell informationsåtgärd görs alltså inte.

Av punkt 1 j) i den s.k. ”grå listan” framgår att ”tillåta näringsidkaren att ensidigt ändra villkoren utan något giltigt skäl som anges i avtalet” typiskt sett ska ses som ett oskäligt avtalsvillkor. Under p. 2 presenteras dock vissa undantag vad gäller finansiella tjänster. Enligt p. 2 b) 2 st. hindrar punkt 1 j) ”inte heller att en näringsidkare förbehåller sig rätten att ensidigt ändra villkoren i ett avtal som har träffats på obestämd tid, förutsatt att han förpliktas att underrätta konsumenten med rimligt varsel och att denne kan säga upp avtalet”.

Även om förmedling av kryptotillgångar ännu inte legalt klassas som en finansiell tjänst får dessa enligt Konsumentverkets mening anses nära besläktade med varandra. I detta sammanhang förefaller därmed det mest rimliga vara att tolka bestämmelserna i den grå listan analogt. Det kan inte anses utgöra en rimlig partsbalans att allt ansvar för att hålla sig uppdaterad om aktuella villkor ska ligga på konsumenten. Bolaget har full insyn i när ändringar kommer att genomföras och vad dessa kommer att bestå i. Enligt verkets mening bör det därför ankomma på bolaget att i god tid informera konsumenten om att en ändring ska genomföras, ge denne tid att ta ställning till ändringen och även möjlighet att säga upp avtalet. Mot bakgrund av detta bedömer Konsumentverket sådana avtalsvillkor vara oskäliga.

I granskningen har även uppmärksammats att det föreligger villkor som anger att bolag förbehåller sig rätten att efter eget godtycke besluta om att lägga till eller ta bort kryptotillgångsslag tillgängliga för handel samt justera orderstorleken för respektive tillgångsslag. Av samma villkor framgår att bolaget får, men är inte skyldiga, att informera kunden i förväg om sådana förändringar. Bolaget ska inte kunna hållas ansvarigt för eventuella följder av dessa.

Även en förändring av bolagets utbud får enligt verkets mening anses utgöra en ändring av ett avtalsvillkor och sådana ska enligt verkets mening hanteras på samma sätt som presenterats ovan.

Ansvarsfriskrivningar

Ersättningsskyldighet och begränsning av ersättningsbelopp

Konsumentverket kan efter att ha granskat bolagens avtalsvillkor konstatera att samtliga använder sig av olika typer av ansvarsfriskrivningar angående ersättningsskyldighet för ekonomisk skada som drabbar konsumenten. Nedan följer ett urval av exempel:

"[Bolagets namn] ska inte vara ersättningsskyldigt för direkt eller indirekt förlust, kostnad eller skada som Kunder kan komma att ådra sig som ett resultat av oförmåga att använda eller komma åt Tjänsterna (även när detta är resultatet av en åtgärd som vidtagits av [Bolagets namn] i enlighet med dessa Villkor), felskrivna kryptovalutaplånboksadresser eller andra felaktiga instruktioner avseende Transaktioner som tillhandahålls av Kunden, obehörig användning av Kontot, tekniska störningar, fel, skadade plånboksfiler, inklusive men inte begränsat till, sådant som uppstått som ett resultat av virus, maskar, makron, säkerhetsbrott, hackeraktiviteter, avbrott, förseningar eller skadad data som [Bolagets namn] eller dess leverantörer kan bli föremål för. [Bolagets namn] ska inte heller vara ersättningsskyldigt för direkt eller indirekt förlust, kostnad eller skada som Kunder kan komma att ådra sig som ett resultat av förlorade lösenord, kryptovalutor eller privata nycklar, såvida inte [Bolagets namn] agerat grovt oaktsamt".

"To the extent permitted by law, [Bolagets namn] will not be held liable for any damages, loss of profit, loss of revenue, loss of business, loss of opportunity, loss of data, indirect or consequential loss unless the loss suffered arises from negligence or wilful deceit or fraud. Nothing in these terms excludes or limits the liability of either party for fraud, death or personal injury caused by its negligence, breach of terms implied by operation of law, or any other liability which may not by law be limited or excluded".

"You hereby acknowledge and agree that, to the maximum extent permitted by applicable law, the disclaimers of liability contained herein apply to any and all damages or injury whatsoever caused by or related to risks of, use of, or inability to use, the Exchange or the Website under any and all causes of action whatsoever of any kind in any jurisdiction, including, without limitation, actions for breach of warranty, breach of contract or tort (including negligence)". [...] "The above exclusion of liability shall apply even if any of the

Subject Persons[24] or any of their suppliers have been advised of the possibility of damages".

"Notwithstanding anything herein to the contrary, to the maximum extent permitted by applicable law, in no event shall any Subject Person's maximum aggregate liability for any and all claims associated with or related to these Terms and/or the usage of the Exchange be greater than SEK 50,000".

"[…] In the aforementioned cases, the liability for a financial loss is limited to EUR 10.000".

Av förarbetena till AVLK framgår att avtalsvillkor som strider mot tvingande allmänna rättsprinciper – utan att dessa framgår av lag – kan förbjudas.[25] Exempel på villkor är när näringsidkaren friskriver sig från skadeståndsskyldighet vid grov vårdslöshet (i de fall en sådan friskrivning inte framgår av lag). Även avtalsvillkor som syftar till att kringgå tvingande bestämmelser är oskäliga.

I MD 2006:4 förbjöds en bank att använda sig av villkor där banken friskriver sig från skadeståndsansvar som orsakats av bankens vårdslöshet eller grova vårdslöshet. Banken förbjöds även att friskriva sig från ansvar för indirekt skada som orsakats av bankens grova vårdslöshet.

Av granskningen kan konstateras att det förekommer fall där ansvarsfriskrivningarna i avtalsvillkoren är så pass svepande och vitt hållna att de får anses omfatta alla situationer där konsumenten lidit ekonomisk skada, oavsett hur skadan uppkommit (och således, såvitt verket förstår, då även ska anses omfatta situationer där skadan beror på bolagens vårdslöshet). Med anledning av vad som ovan nämnts ska sådana avtalsvillkor anses som oskäliga.

Ytterligare exempel på ett begränsande villkor som Konsumentverket uppmärksammat i granskningen är ett sådant där bolaget sätter ett maxtak för den ersättning som ska utgå till konsumenten i de fall bolaget orsakat denne ekonomisk skada.

Utöver vad som nämnts i förarbetena framgår av p. 1 b i den s.k. "grå listan" även att "otillbörligt utesluta eller begränsa konsumentens lagliga rättigheter gentemot näringsidkaren eller någon annan part i händelse av att näringsidkaren bryter helt eller delvis mot någon avtalsförpliktelse, däribland möjligheten för konsumenten att åberopa en fordran som han kan ha mot

[24] Definieras enligt villkoren som "each of the Company, its current or future subsidiaries, affiliates, directors, officers, employees, agents, representatives, and any other person or entity with any involvement in the Company's services or in developing software relevant to the Exchange or Website, in each case, whether or not affiliated with the Company or any other such person or entity"
[25] Prop 1994/95:17 s. 65

näringsidkaren för kvittning mot en skuld som han har till denne" typiskt sett ska anses utgöra ett oskäligt avtalsvillkor.

I MD 2002:23 prövades frågan om ett maxtak för ersättning. Det aktuella bolaget hade begränsat sitt skadeståndsansvar till 10 000 kr per år, oavsett omfattningen av de skador som uppkommit under året.
Domstolen konstaterade att bolaget i och med villkoret begränsat sitt skadeståndsansvar även för fall där skadestånd enligt gällande skadeståndsrättsliga principer skulle kunna utgå med större belopp än vad som anges i villkoret. Villkoret bedömdes därmed som oskäligt i enlighet med p. 1b i den "grå listan".

Ansvar för publicerad information på webbplatsen
Flera av de granskade bolagen friskriver sig från ansvar för den information som publiceras på webbsidan, exempelvis enligt nedan:

"[Bolagets namn] och [Bolagets namns] leverantörer har inget ansvar för information och innehåll som presenteras på Bolagets namns hemsida, inklusive textlänkar till tredjepartshemsidor. Bolagets namn har ingen ersättningsskyldighet för direkt eller indirekt förlust, kostnad eller skada som en Kund eller tredje part ådragit sig på grund av inkonsekvent, felaktig eller obefintlig information som presenteras på hemsidan på grund av hur sådan information tolkats eller använts."

"The material on this Website may be out of date, or on rare occasions incorrect and we make no commitment to ensure that such material is correct or up to date".

Konsumentverket vill börja med att påpeka att det enligt marknadsrättsliga regler inte är möjligt att friskriva sig från ansvar för information som tillhandahålls i marknadsföringssyfte. Bolagen säljer en tjänst och webbplatserna är därmed upprättade i ett avsättningsfrämjande syfte, vilket innebär att deras innehåll faller in under MFL. Som tidigare nämnts får marknadsföring inte innehålla felaktiga påståenden eller andra framställningar som är vilseledande (10 § MFL). Är påståendena vilseledande är de även otillbörliga om de påverkar eller sannolikt påverkar konsumentens förmåga att fatta ett välgrundat affärsbeslut (8 § MFL).

Av 23 § MFL framgår att det är näringsidkaren som är huvudansvarig för att dennes marknadsföring inte är otillbörlig.

Ur ett avtalsvillkorsperspektiv gör Konsumentverket följande bedömning:
Som tidigare nämnts har det i praxis fastställts att avtalsvillkor där bolag friskriver sig från ansvar för skada som uppkommit på grund av deras vårdslöshet ska ses som oskäliga. Enligt Konsumentverkets mening kan det inte uteslutas att skador som kan uppkomma med anledning av felaktig

information på webbplatsen är ett resultat av bolagens vårdslöshet. Verket anser vidare att det föreligger en överhängande risk att konsumenten utifrån så pass svepande och allmänt hållna ansvarsfriskrivningar som presenteras ovan, vilseleds att tro att näringsidkaren inte har något ansvar alls i fall när konsumenten lider ekonomisk skada på grund av felaktig information på bolagets webbplats. Detta riskerar i sin tur att leda till att konsumenter inte utnyttjar sina lagliga rättigheter. Sådana villkor ska därför betraktas som oskäliga.

Sammanfattning

Förekomst av och handel med kryptotillgångar blir allt vanligare. I dagsläget finns det inga tillfredsställande konsumentskyddande regler avseende dessa typer av finansiella produkter, vilket gör dem mycket riskfyllda. Det blir också allt vanligare förekommande att konsumenter råkar ut för bedragare som lockar med hög avkastning via investering i kryptotillgångar. Utöver det bristande konsumentskyddet och den höga förekomsten av bedrägerier kritiseras även kryptotillgångar ur ett miljömässigt perspektiv, då framställandet av dem är extremt energislukande. Fenomenet ses även som problematiskt ur ett brottsbekämpande perspektiv, då det är vanligt förekommande att kryptotillgångar används i kriminell verksamhet, särskilt vid penningtvätt.

Kryptotillgångar utgör det vanligast förekommande fenomenet i Konsumentverkets anmälningar gällande investeringar. Dessvärre har verket begränsade möjligheter att agera på majoriteten av dem, då de avser rena bedrägerier.

För att ta ett helhetsgrepp på ämnet kryptotillgångar har Konsumentverket i denna promemoria sammanfattat problematiken med fenomenet enligt ovan, samt genomfört en granskning av marknadsföring och avtalsvillkor hos svenska kryptoförmedlare. I granskningen konstateras att bolagens marknadsföring ofta innehåller värdeladdade påståenden som inte går att styrka, varför verket bedömer dem vara vilseledande och otillbörliga enligt MFL. Det finns även förbättringspotential när det gäller bolagens redovisning av tjänsternas pris/avgifter enligt kraven i PIL. Vad gäller avtalsvillkoren finns det ett antal gemensamma nämnare bolagens villkor emellan, främst vad gäller krav på skriftlig uppsägning, ändringar av avtalsvillkoren, ansvarsfriskrivningar gällande ersättningsskyldighet och ersättningsbelopp samt ansvar för information publicerad på webbplatsen. Konsumentverket har i granskningen konstaterat att flertalet av dessa avtalsvillkor ska betraktas som oskäliga enligt AVLK.

Uppföljning

De bolag som har ingått i granskningen kommer att få del av denna promemoria. Konsumentverket utgår från att bolagen tar verkets synpunkter i beaktande. Verket kommer under nästkommande år att genomföra en uppföljning av de bolag som ingått i granskningen.

Promemorian kommer även att skickas till Swedish Fintech Association, med förhoppning om att organisationen sprider den till sina medlemmar.